

A nyugdíjak mintegy 65 százalékkal maradnak el a bérektől Bérvetítő indexálást sürgetnek a vegyes számítás helyett

Forrás: Népszava Online

Az induló nyugdíjak új számítása és a nyugdíjkorrekciós program némi enyhítést jelent a torzult nyugdíjarányokon, a svájci indexálás azonban nem segíti, hogy a bérek és az ellátások között csökkenjen a szakadék. A nyugdíjak évek óta a nettó keresetek 65-70 százalékát teszik ki, de a szakadék korábban ennél sokkal nagyobb volt. Szakértők szerint megoldást hozna, ha a vegyes indexálásról a bérvetítő nyugdíjemelésre térnénk át.

A nyugdíjjal kapcsolatos változások mindig az érdeklődés középpontjába kerülnek, legutóbb az induló nyugdíjakat érintő módosítás váltott ki kisebb társadalmi vitát. Szakemberek és a nyugdíjasok már régóta szeretnék megszüntetni az igazságtalanságot, a különböző években nyugdíjba vonulók ugyanis hiába rendelkeztek azonos jövedelemmel, szolgálati idővel, ellátásuk mégis jelentősen eltér. A járandóságot ugyanis úgy állapítják meg, hogy 1988-tól összeszámolják a keresetet, és azt átszámítják (valorizálják). Csakhogy nem a nyugdíjbavonulás évének forintértékére szorozzák fel, hanem az azt megelőző harmadik évnek megfelelő értékre. Ha a utolsó három évben - ami kimarad a számításból - nagy az infláció, akkor az érintett nagyon sokat veszít. Ezt a hiányosságot orvosolja a jövő évtől az induló nyugdíjakra érvényes új kiszámítási mód.

A nyugdíjarányok torzulásain a 2006-tól érvényes ötéves nyugdíjkorrekciós program is enyhít. Az 1970-es, 80-as években hosszú időn át alkalmazott, elégtelen mértékű és erőteljesen értéktelenedő éves nyugdíjemelések igazságtalanná tették az ellátásokat, az 1990-es évek első felét drasztikus reálbér-, illetve reálnyugdíj-csökkenés jellemezte. A kedvezőtlen nyugdíjbavonulás oka az igazságtalan nyugdíjmegállapítási szabályok mellett a magas infláció volt. Más, egyelőre "kijavításra" váró hiba is van a rendszerben: a nyugdíjak jelentősen leszakadtak a bérekhez képest, aminek elsősorban a svájci indexálás az oka. Ennek módosítására azonban egyelőre várni kell.

Érdeemes áttekinteni, miként és miért változott a bérek és nyugdíjak közötti aránytalanság.

Piros Istvánné és Huszti Rezsőné, a Nyugdíjasok Országos Képviselőtestületének szakértői a nyugdíjak színvonalának megőrzéséről készített tanulmányukban kifejtették, a nyugdíjasok helyzetét már a rendszerváltás előtt is az ellátás emeléséről hozott központi döntések határozták meg. Akkor általában nem tekintették fontosnak a nyugdíjak reálértékének megőrzését, és arra sem fordítottak kellő figyelmet, hogy a nyugdíjak lépést tartsanak a nettó keresetek növekedésével. Az éves emelés általános mértékét az 1970-es évek elejétől az 1980-as évek végéig 2 százalékban határozták meg, emellett az emelés minimális és maximális összegét is évente kikötötték. A tanulmány szerzői példaként említik, hogy 1982-ig a legmagasabb nyugdíj 7 ezer 500 forintnál nem lehetett több. Az ország eladósodásával összefüggött a fogyasztói árak növekedése, míg 1975-ben 2,1 százalék volt az infláció, 1980-ban 9 százalékra emelkedett, 1988-ra pedig meghaladta a 15 százalékot. A kormány az alacsony összegű ellátásokat jelentősebben emelte, amit okkal kifogásoltak a magasabb nyugdíjra jogosultak. Az évek során fokozatosan ugyanis az ő rovásukra torzultak a nyugdíjarányok, de a megoldás helyett a helyzet tovább romlott.

A kialakult feszült helyzeten a rendszerváltás sem segített. Mintegy 500-600 ezer saját jogú nyugdíjas nyomott bérek alapján ment nyugdíjba, csakhogy a következő évektől az árak és a

bérek gyors emelkedésnek indulnak. Az 1990-es évek elején a gazdaság mélyrepülése a nyugdíjasokat tovább sújtotta, az ellátás színvonal romlása meghaladta a bérek reálértékének csökkenését. Ehhez jelentősen hozzájárult a munkaerőpiac romlása, a munkanélküliség elől sokan a biztos ellátást jelentő nyugdíjazásba menekültek, tömegesen a rokkant nyugdíjazást választották.

A nyugdíjak 1989-hez képest 1994-ig mintegy 13, 1996-ra 30 százalékot veszítettek értékükből.

Mint ismert, ezt követően egy olyan döntés következett, ami a nyugdíjasokra máig érvényes hatással van. Az Orbán-kormány egyeztetés nélküli módosította 1999-ben a törvényt. A Horn-kormány idején, 1997-ben elkészült, és a következő évtől hatályos nyugdíjreform lényege az volt, hogy a romló demográfiai adatok ellenére biztonságos rendszer szülessen. A reform sarkalatos pontja volt, hogy a nyugdíjat 1998-ban és 1999-ben az előző évi nettó bérkiáramlással azonos mértékben kell emelni. Az első évben 21,5 százalékos bruttó emelés volt indokolt, a szolidaritás elvét alkalmazva ebből 2,5 százalékot az özvegyek kaptak, így mindenki bruttó 19 százalékos emelést kapott. A törvény szerint a következő évben is hasonlóan kellett volna eljárni, 18,4 százalékkal több járandóságot kaptak volna az idősek. De az akkori kormány úgy határozott, hogy akik 30 ezer forintnál magasabb nyugdíjat kapnak, 11, akik annál kevesebbet, 25 százalékos emelésre, de legfeljebb 3500 forint többletrel jogosultak. Ennek eredménye az lett, hogy a 18,4 százalékos emeléssel szemben átlagosan csupán 14,2 százalékos volt a növekedés. Abban az évben, tehát 1999-ben 50 milliárd forint veszteség érte a nyugdíjas társadalmat.

A 2000-ben bevezetett vegyes indexálás (50 százalék kereset és 50 százalék infláció atányában kiszámított nyugdíjemelés) tovább rontott a helyzeten. Csakhogy, amíg magas volt az infláció növekedése, addig a keresetekhez kapcsolták a nyugdíjemelés mértékét, majd amikor a gazdaság erőteljesebben növekedett, s a keresetek jelentősen emelkedtek és az infláció csökkent, akkor tértek át a vegyes indexálásra, ami a nyugdíjak keresetekhez viszonyított mértékéhez képest jelentős elmaradásával járt. Nem véletlen - írja Piros Istvánné és Huszti Rezsőné -, hogy a 2000 óta működő vegyes indexálás tiszta formában még egyetlen évben sem érvényesült. 2001 és 2002-ben 3-3 százalékos emelési többletet biztosított a törvény, 2003 óta pedig a 13. havi nyugdíj négy évig tartó fokozatos bevezetése évi mintegy 2 százalék többletet jelentett.

Az átlagnyugdíj és a keresetek évek óta együtt mozognak, az ellátás a bérek 65-70 százaléka. Tavalyi adatok alapján a bruttó kereset 171 ezer 200 forint volt, a nettó - ehhez kell viszonyítani a nyugdíjat - 110 ezer 900 forint, az átlagnyugdíj pedig 65-70 ezer forint.

A tanulmány készítői azt írják, ma is sokan szorgalmazzák az inflációkövető indexálást, miközben a korábbihoz képest az infláció kisebb ütemű növekedése várható. Így a nyugdíjak felzárkóztatása még tovább elmaradna a keresetektől. A nyugdíj bérfüggő természetéből következik, a leginkább adekvát megoldás a bérkövető indexálás, mert egyelőre az induló nyugdíj értéke egy-két éven belül jelentősen csökken. Az új indexálásnál biztosítani kell a keresetek és a nyugdíjak hasonló színvonalú növelését, és megakadályozni, hogy a nyugdíjak és a keresetek alakulása között az olló tovább nyíljon. Fokozatosan át kellene térni tehát a vegyes indexálásról a bérkövető nyugdíjemelésre - állítják tanulmányukban a Nyugdíjasok Országos Képviseletének szakértői. Szerintük 2008-tól 60 százalék bér - 40 százalék infláció arányú, 2009-től 70-30 százalék, 2010-ben 80-20 százalék, 2011-ben 90-10 százalék, 2012-ben a teljes bérkövető módszer alkalmazása lenne indokolt.